

บทที่ 5

บริบท : การเปลี่ยนผ่านของชุมชน

โดยทั่วไปบริบทที่อยู่โดยรอบมนุษย์จะมีผลต่อความคิด ความเชื่อ และการกระทำต่างๆ ของบุคคล และชุมชนนั้นๆ ดังนั้นการทำความเข้าใจวิถีคิด และการเรียนรู้ ที่สะท้อนการก่อเกิด การดำเนินงาน และผลของการสร้างเสริมสุขภาพของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจ บริบทของชุมชน อันเป็นที่ตั้งของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งในบทนี้ ได้แบ่งการนำเสนอ เป็น 2 ส่วน คือ การเปลี่ยนผ่านของบริบทชุมชน : อดีตถึงปัจจุบัน และสภาพทั่วไปของชุมชนในปัจจุบัน

ความเปลี่ยนผ่านของบริบทชุมชน : อดีตถึงปัจจุบัน

บริบทของชุมชนทั้ง 4 แห่งนี้ มีความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 : ยุคก่อนการพัฒนาชุมชน : อยู่ กิน ใช้อาศัยธรรมชาติ แต่สามารถพออยู่พอกิน
ชุมชนทั้ง 4 แห่ง ที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ได้สะท้อนภาพอดีตก่อนการพัฒนาชุมชนว่า แม้ชุมชนจะมีความไม่สะดวกสบายทางกายภาพ เช่น ใช้ทางเท้า ตะเกียง น้ำบ่อ แต่ก็มีความสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร จนสามารถเรียกว่า “ป่าเขา คู คลอง ท้องนา เป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของชุมชน” และดำรงชีพโดยการทำเกษตรที่พึ่งพิงธรรมชาติ ส่วนสภาพแวดล้อมทางสังคมก็เป็นสังคมเครือญาติที่มีความรักใคร่ ผูกพันกัน มีความร่วมมือกันในชุมชน เรียกว่า “การลงแขก” โดยมีรากฐานมาจากศาสนา ความเชื่อ และประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวหล่อหลอมให้เป็นคนดี จึงมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

เมื่อพิจารณามิติทางการดูแลสุขภาพ พบว่า คนในชุมชนจะกินผักมาก และเนื้อน้อยทานข้าวซ้อมมือ แม้จะเป็นอาหารที่ได้จากการแลกเปลี่ยนกันหรือมาจากตลาดก็เป็นอาหารธรรมชาติไม่เป็นพิษต่อสุขภาพ เนื่องจากมีความเป็นอยู่อย่างพึ่งพิงธรรมชาติ การขับถ่ายจึงใช้ป่า เขา คู คลองเป็นส้วม การเจ็บป่วยของคนส่วนใหญ่ในชุมชนมักป่วยด้วยโรคติดเชื้อ และนิยมใช้สมุนไพรดูแลรักษาตนเอง หากไม่ดีขึ้นจะไปรักษากับหมอพื้นบ้าน เมื่อมีอาการเจ็บหนักจึงไปรักษาที่สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาล เพราะต้องเดินทางไปด้วยความยากลำบาก

ทั้งนี้ รายละเอียดของบริบทก่อนการพัฒนาชุมชนทั้ง 4 แห่งที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ มีดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 บริบทชุมชนของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์: ยุคก่อนการพัฒนาชุมชน

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพพบว่า 1.1 ระบบสาธารณูปโภค : ถนนไม่มี แหล่งน้ำ คือ คูคลอง / บ่อน้ำ ใช้ตะเกียงให้แสงสว่าง ยามค่ำคืน	- เดินทางติดต่อกันไปตาม รั้วเล็ก ๆ น้ำคูคลองคือ อาบได้กินได้ มีบ่อน้ำไม่มีปล้อง ใช้ได้ ต่อมา มีน้ำมันก๊าด (ส , สัมภาษณ์ , 18 มีนาคม 2548) - น้ำในบ่อไม่มีปล้อง ลูกเขียด คงคก จะอยู่ในบ่อ ตักเอามาใส่ที่กิน (ด , สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547)	- ถนนลูกรัง คมนาคม ไม่สะดวก (วิ, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2548) - ใช้น้ำบ่อขุด ไม่มีไฟฟ้าใช้ตะเกียง น้ำมันก๊าด (ช, สัมภาษณ์ , 14 พฤษภาคม 2548)	- ไม่มีถนน มีเส้นทางเดินเท้าไปมาหาสู่กัน (ถนนอมขุนเพชร , 2546 : 37 – 38) - ใช้น้ำในบ่อน้ำในคลองห้วย ต่อมา มีบ่อน้ำตื้น ไฟฟ้าไม่มี ใช้ตะเกียง (ช, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2548)	- ถนนไม่มี มีแต่ทางเดิน ใช้บ่อน้ำตื้น กินน้ำดิบ (ผ , สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) - ไฟฟ้าไม่มี จุดได้ จุดตะเกียง (ช , สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
1.2 ป้าเขาคุคลอง ท้องนา : ซูปเปอร์มาร์เกตของชุมชน	- ผักมืออยู่ในป่า กุ้ง ปลา ปู หอย หาได้ง่าย (ส, สัมภาษณ์ , 18 มีนาคม 2548)	- พืชไร่ พืชสวน ตามนา ตามควน ตามป่าเต็มไปหมด สวนยางพาราบ้าน มีลูกตอ (สะตอ) มีลูกเนียง เห็นมีทุกช่วง (ก, สัมภาษณ์ , 26 พฤษภาคม 2548)	- ท้องไร่ ท้องนา มีน้ำก็มีปลา (ป , สัมภาษณ์ , 9 พฤษภาคม 2548) - มีหอย ปลาเยอะ หอยปูไปเอาเป็บเดียวก็ได้กิน เงาะทุเรียน ลางสาต มีกินทุกฤดูกาล (ส , สัมภาษณ์ , 20 เมษายน 2548)	- พืชพันธุ์ในบ้านสมบูรณ์ หมูป่า สัตว์ป่าเยอะ(พ , สัมภาษณ์ , 21 พฤษภาคม 2548)
2. สภาพแวดล้อมทางสังคมพบว่า 2.1 สังคมเกื้อกูลจากความ เป็นเครือญาติ	- คั้งเดิมคนแถวนี้เป็นเครือญาติ จะทำอะไรก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (ย , สัมภาษณ์ , 13 ธันวาคม 2547)	- เป็นเครือญาติกัน ช่วยเหลือกัน งานศพ งานแต่ง เก็บข้าวลงแขก (ซ , สัมภาษณ์ , 14 พฤษภาคม 2548) - คนจนคนรวยพึ่งพากัน ยืมเงินเขาไม่คิดดอกเบี้ย กินข้าวได้ทุกเดือน (พ , สัมภาษณ์ , 23 พฤษภาคม 2548)	- สังคมเครือญาติ นับถือผู้อาวุโส มีการนับญาติพี่น้อง ไม่ต้องเป็นเครือญาติก็ไปช่วยกัน ช่วยเหลือกันดี มาก เหมือนทำนาลงแขกกัน (ช , สัมภาษณ์ , 20 เมษายน 2548)	- เป็นเครือญาติทั้งทางสายโลหิต และทางธรรม ทำให้รักและสามัคคีกัน(พ, สัมภาษณ์ , 21 พฤษภาคม 2548)

ประเด็น / กรณีศึกษา	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปี้ยะ	ตำบลคองหงส์
2.2 ศาสนา ความเชื่อ จรรโลง ความสัมพันธ์ กับสรรพสิ่ง	- คนผูกพันกับวัด และ ศาสนา มีชีวิตเกี่ยวข้องกับ ศาสนา คนจะมีคุณธรรม (พ , สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2547)	- มีงานวันว่าง ไหว้เจ้าที่ ณาเจ้าที่สวน เข้าพรรษา จุดประทัดเกือบจะทุกวัน แก่นบ่บ่ ไทย ทั้งอิสลาม ไต้ะนาหว้า คนอิสลาม (ช , สัมภาษณ์ , 14 พฤษภาคม 2548)	- มีงานสงกรานต์ ทำบุญ ป่า ช้า งานบวช เทศกาลเข้า พรรษา ทำบุญเดือน 10 สวดบ้าน เทศกาลชักพระ โนราห์ล่งครุ คนเข้าวัดฟัง เทศน์มาก (ส , สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548)	- มีเทศกาลเข้าพรรษา ทอดกฐิน ทำบุญเดือน10 คนแก่จะรีบ ไปนอนที่วัด เด็ก ๆ จะไป ตอนกลางวัน (พ , สัมภาษณ์ , 21 พฤษภาคม 2548) - เทศกาลมาฆะบูชา วิสาขะ บูชา ชักพระ มโนราห์ มี งานวัดคนไปเยอะ (ช, สัมภาษณ์ , 9 มิถุนายน 2548)
2.3 เกษตรกรรมยังชีพ : พึ่ง พึ่งธรรมชาติ เพื่อการพอ อยู่พอกิน	- ทำนา ทำไร่ เสร็จก็อยู่บ้าน ไม่คิดเรื่องธุรกิจ คิดเรื่อง ปากท้อง พออยู่พอกินไม่ คิดร่ำรวย ไม่โอ้อวด อยู่ ตามประสา ไม่ฟุ่มเฟือย อยู่สบาย เวลามีงานวัดก็ไป ทำบุญทำทาน(ค , สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547)	- ทำนา ทำสวนยางพาราบ้าน ไม่มีเครื่องผ่อนแรง ใช้แรง คน แรงสัตว์ (ช , สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2548) - อยู่แบบพอมีพอกิน พอใช้ เขามียางกันน้อย เพราะเขา ไม่ได้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ก , สัมภาษณ์ 26 พฤษภาคม 2548)	- ไม่ได้ทำเพื่อขาย ทำ ไว้เพื่อบริโภค หรือไว้แลก เปลี่ยน เงินตราไม่มีความ หมายถึง สวนยางพันธุ์พื้น บ้าน ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ไม่ต้อง ไล่ไม่ต้องปราบ (ถนอม ชุนเพ็ชร, 2545 ; 36 – 37)	- ทำนาปรัง นาปี ปลูกผักมี สวนผลไม้ ทำนาข้าวเหลือ กิน พออยู่พอกิน (ช , สัมภาษณ์ , 9 มิถุนายน 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
2.4 ช่วยงาน ลงพรรค ลง แขก : รูปธรรมการ เกิด	- ลงพรรคลงแขก รวมกลุ่ม ทำงาน ไปลงป่า เก็บเกี่ยว ข้าว (ค, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547)	- มีงานศพ งานแต่งงาน บุญ เก็บเกี่ยวก็ช่วยกัน (ช , สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2548)	- ช่วยกันทำถนน งานศพหยุด งานมาช่วยกันจะช่วยกัน ตลอดงาน เครื่องตัดหญ้า ไม่มีก็ผลัดกันชวนกันไป ลงพรรค (ส , สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548)	- สร้างโรงเรียน ผู้ชายตัดไม้ ทำเสา ผู้หญิงก็ทำข้าว ทำ แกง ถวายพระ ช่วยกันเย็บจี หรงไว้มุงหลังคา ทำนามี การลงแขก มันสนุกดี (พ , สัมภาษณ์ , 32 พฤษภาคม 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3. การอยู่กิน ใช้ 3.1 กินผักมาก กินเนื้อน้อย กินข้าวซ้อมมือ 3.2 ป่าเขาคลองเป็นส้วม	- เขากินผัก กินเนื้อนานๆ กิน สักที(ส , สัมภาษณ์ , 18 มีนาคม 2548) - กินผักพื้นบ้าน ถ้าจะแกงกะทิ ต้องแกงลูกขนุนเปล่าๆ ไม้ใส่ เนื้อ เพราะว่า 6-7 วัน จะได้ กินเนื้อ ข้าวก็รับประทาน ข้าวซ้อม ต้องตำข้าวเอง (ค , สัมภาษณ์ , 14 ธันวาคม 2547) - ไม่มีส้วม ถ่ายในป่า หรือ ปล่อยลงคลอง (อ , สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2548)	- เรากินพืชผักที่เราหาได้ ที่เราปลูก ผมกินข้าว ซ้อมมือทำเอง (ก , สัมภาษณ์ , 26 พฤษภาคม 2548) - ส้วมไม่มี เริ่มมีตอน 2507 (ข , สัมภาษณ์ , 14 พฤษภาคม 2548)	- อาหารส่วนใหญ่เป็นพวก ข้าว มัน เผือก ถั่ว ถั่ว (ป , สัมภาษณ์ , 9 พฤษภาคม 2548) - หมูก็เลี้ยงตามบ้าน เอามา ทำก็แบ่งหุ่นกัน นาน ๆ ครั้ง (ล , สัมภาษณ์ , 22 เมษายน 2548) - ก่อนนี้ไม่เจริญ ไปด้วยใน ป่ากัน (อ , สัมภาษณ์ , 2 เมษายน 2548)	- พวกเนื้อ มันก็มีแต่ไม่มาก ส่วนมากจะกินปลา มีเลี้ยงไก่กินไข่ (ลำ , สัมภาษณ์ , 3 มิถุนายน 2548) - ผักตามบ้าน น้ำพริก ปลา เอามาแกง (ข , สัมภาษณ์ , 9 มิถุนายน 2548) - ไปตามป่า ป่าละเมาะ ป่า ยาง เขาเรียกไปทุ่ง (ล, สัมภาษณ์ , 24 กุมภาพันธ์ 2549)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3.3 การคลอดการเจ็บป่วย พึ่งพาภูมิปัญญาพื้นบ้าน	- รู้ด้วยว่ายาท้องร่วงมีอะไร ทำให้กิน คั้นน้ำให้กินหาย (อ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2548) - ท้องเสียเป็นโรคระบบทางเดินอาหาร สมัยนั้นเขาก็ใช้ยาพื้นบ้าน เอารากต้นเส็ง ล้างให้สะอาดต้มใส่น้ำตาลแว่น ใบชีกาช่วยให้คนไข้แทนที่จะตัวร้อน ทำให้ตัวเย็น ไม่ต้องเซ็ดตัว เอาใบชีกามาตำ ๆ แล้วมาทำเป็นก้อนตั้งบนกระทะหม้อม คนที่มีภูมิปัญญาแพทย์แผนโบราณ เวลาป่วยไปหาตั้มยาให้ไปทำเอง หรือตัวทำไม่ได้เขาจะให้มา. ค่าครูให้บ้าง ไม่ให้บ้าง บ้านเราตอนนั้นยังไม่มีสถานีอนามัย (พ, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2547)	- หมอบ้านมาตั้มยาให้ หมอเองก็มีตายเสียแล้ว รักษาดีมาก คนเท้าเปื่อย รักษาหาย ตั้มยาให้กิน ฝนให้ทา คนไม่สบาย มากหาหม้อขึ้นรถไฟไปจะนะ ไปอนามัยอำเภอจะนะ โรงพยาบาลไม่มี ถ้าปาก ต้องเดินไป ต้องหามกัน ไป (ช , สัมภาษณ์ , 14 พฤษภาคม 2548)	- แม่บอกว่าลูกเป็นหวัด ก็เอาขอดมะขามมา โปะที่บนหัวกับหัวหอม ถ้าท้องร่วงก็เอาขอดฝรั่งมาเคี้ยว มีหมอสมุนไพรหมอดำแย(จ , สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2548) - หายจากภูมิปัญญา คือสมุนไพรพื้นบ้าน ความจำเป็นบังคับ ต้องใช้เวลาต้องหาตามธรรมชาติ หมอทำพิธีพอสันปีหายแล้ว เขาจะไหว้ครูซื้อผ้าขาวม้าไปให้ซื้อไก่ข้าวของไปกินกัน(อ , สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2548)	- หาหมอบตามบ้าน หมอตั้มยา ยาสมุนไพร ท้องร่วง รักษาหมอบ้าน เขาไหว้ครูยาหมอไปหาตามบ้าน ตามป่า โรงเรียนไปน้อย เสียค่ารถมั่ง ค่ารักษามั่ง ก็เลยรักษาหมอบ้าน หมอกระดุมมี โหราศาสตร์ดูดวงมีด้วย สมัยก่อนคนเกิดเกิดกับหมอดำแย (ช , สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลงิ้วขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3.4 โรคติดเชื้อเป็นสาเหตุ การเจ็บป่วย	- มาเลเรีย ท้องเสีย มีเยอะ ไข้ มาเลเรียเขาเรียกว่าไข้ป่า คือ พอกดมันจะแข็ง แล้วยก ท้องโต ชิดเขียว ตาเหลือง มันลงดับ (พ , สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2547)	- ไข้มาเลเรีย มีเป็นบิด เสีย เยอะเหมือนกัน ผมเป็น เหมือนกัน (พ, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548)	- คุณทราซ มันเปื้อยเน่า นำ เกลียด ฝึพุงที่บ้านเราเรียก เทศ ฝึคาย ไข้ป่า อหิวาห์ สังขยาบนหัว ไข้ป่านั้นเป็น ส่วนใหญ่ ที่ตายเป็นไข้ป่า อหิวาห์ก็ตาย (อ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2548)	- มาเลเรีย เป็นอันดับ 1 โรค ระบาดอย่างอื่นนาน ๆ เจอ ไทฟอยด์ อหิวาต์ ระบาด ครั้งใหญ่ คือ ไข้หวัดใหญ่ (พ , สัมภาษณ์ 21 พฤษภาคม 2548)

ช่วงที่ 2 : ยุคการพัฒนาชุมชนสู่ความทันสมัย: อยู่ กิน ใช้ สะดวกสบายด้วยเทคโนโลยี แต่มีหนี้เพิ่มพูน

ชุมชนทั้ง 4 แห่งนี้ ได้กล่าวไว้อย่างสอดคล้องกันว่า การมีถนนเข้าสู่ชุมชน ถือเป็น การเปิดเส้นทางของการพัฒนาชุมชนสู่ความทันสมัย ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด และได้ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของชุมชนอย่างมากมาย บริบทของชุมชนช่วงนี้ จึงเป็นไปของยุคที่อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาได้นำชุมชนไปสู่ความสะดวกสบายทางด้านกายภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้นำความทุกข์มาสู่คนในชุมชนเช่นกัน

ทั้งนี้ผลการวิจัย ได้สะท้อนสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนไว้ว่า ถนนที่เข้าสู่ชุมชนได้นำไฟฟ้า และความเจริญทางวัตถุที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชนอย่างมากมาย เช่น ตู้เย็น ทีวี วิทยุ รถเครื่อง (มอเตอร์ไซด์) และพัดลม เป็นต้น รวมทั้งมีการให้ความรู้และชี้แนะให้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เกษตรกรรมเชิงเดี่ยว มาแทนเกษตรที่พึ่งพาธรรมชาติ ทำให้เกิดการใช้สารเคมีคือ ปุ๋ยและยาฆ่าศัตรูพืช และการพึ่งพาเครื่องจักรแทนแรงงานคนและสัตว์ อย่างแพร่หลายในชุมชน รวมทั้งมีการทำลายป่า เพื่อนำมาปลูกพืชชนิดเดียว คือ ยางพาราเป็นหลัก เพราะสามารถหาเงินได้สะดวก ดังนั้นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนในช่วงนี้จึงถูกทำลายลงจนทำให้ชุมชนสูญเสียความสมบูรณ์ของแหล่งอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

ในขณะเดียวกันความเจริญที่มากับความทันสมัยทางกายภาพนี้ได้ก่อให้เกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ทำให้ชุมชนรู้จักคำว่า หนี้สิน ความไม่พอกิน และความห่างหายไปของความเกื้อกูลกันของคนในชุมชน รวมทั้งประเพณีที่ดีงาม เนื่องจากการมีรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่ที่เข้ามา คือ การมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่กลายเป็นการแข่งขันและโอ้อวดฐานะของตน การส่งลูกเรียนเพื่อเป็นเจ้าของคน และมองว่าที่ทำมาหากินในชุมชนไม่เพียงพอสำหรับการดำรงอยู่ จึงมีค่านิยมว่า ไม่เรียน ไม่มีกิน และอาหารการกินก็ใช้การพึ่งพิงจากตลาดเพราะหาง่าย และสะดวก โดยทุกอย่างที่กล่าวมาต้องแลกด้วยเงิน ทำให้เป็นชีวิตที่มุ่งหาแต่เงิน แต่พบว่าแม้จะมีเงินมากขึ้นกว่าอดีตก็ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผลของการส่งลูกเรียนได้ทำให้ลูกหลานของคนในชุมชนส่วนใหญ่ รักสบาย ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน และไม่สืบทอดอาชีพของพ่อแม่ เรียกว่า การศึกษาทำให้คนไปข้างหน้า แต่ก็เป็นการทิ้งรากตัวเอง

เมื่อพิจารณาเรื่องการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน พบว่า อาหารการกินของคนในชุมชนไม่ปลอดภัยเนื่องจากการใช้สารเคมี แต่ก็มีน้ำกิน น้ำใช้ที่สะอาดจากบ่อน้ำตื้น น้ำบาดาล น้ำประปา รวมทั้งน้ำดื่มเป็นขวด เป็นต้น ทุกครัวเรือนมีส้วมใช้ แต่ก็พบว่า บางแห่งได้รับผลกระทบ เพราะบ่อน้ำตื้นปนเปื้อนเชื้อโรคที่มาจากห้องส้วม แต่การเจ็บป่วยจากโรคติดเชื้อลดน้อยลง เนื่องจากการนำยาปฏิชีวนะมาใช้ในการรักษา การเจ็บป่วยของโรคสมัยใหม่จึงเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของคนในชุมชน พบว่า ในหมู่ชายชอบกินหวาน (เหล้า) และเข้าซุ้ม (จับกลุ่ม) และคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกัน

การดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย ในช่วงแรกที่ยังไม่มีสถานีนามัย จะมีการนำยาสมัยใหม่มาขายในหมู่บ้าน และหมอฉีดยาเป็นเสนารักษ์ที่เป็นคนฝึกงานอยู่กับเจ้าหน้าที่สถานีนามัยมาฉีดยาสมัยใหม่ให้ หรือไปหาเจ้าหน้าที่สถานีนามัยที่อำเภอไปโรงพยาบาล หรือ หาหมอที่คลินิก ซึ่งพบว่า คนที่เป็นโรคติดเชื้อ การฉีดยาเข็มเดียวหาย ทำให้ศรัทธาและพึงพาระบบการแพทย์สมัยใหม่ และทำให้แพทย์แผนโบราณที่ใช้ยาต้ม ยาสมุนไพรเริ่มน้อยลง เนื่องจากต้องเสียเวลาหาตัวยาคือ ต้องต้ม ใช้เวลานานในการรักษา ทำให้เสียเวลาการทำงาน นอกจากนี้พบว่า ในอดีตการใช้แรงงานเป็นการออกกำลังกาย แต่ปัจจุบันเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้เกิดการณรงค์ให้มีการออกกำลังกายตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข คือ การเดินแอโรบิกเกิดขึ้นในทุกชุมชน

ทั้งนี้ รายละเอียดของบริบทของการพัฒนาสู่ความทันสมัยของชุมชนทั้ง 4 แห่งที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ มีดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 บริบทชุมชนของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์: ยุคการพัฒนาชุมชนสู่ความทันสมัย

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า 1.1 ไฟสว่าง ทางดี นำมาซึ่งความเจริญด้านวัตถุที่ต้องซื้อหา	- ถนนมาก่อน ตู้เย็นทีวีค้อยทยอยมา (ส, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2548) - พัฒมตู้เย็นมีทั้งเพ (ค, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547) - ตอนนี้ถ้าอยู่ไม่มีรถเครื่องไปไหนไม่ได้ สุด ๆ ของการฟุ่มเฟือย ราว 2535 – 2537 (ข, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2548)	- ถนนมาก่อนไฟ คนชอบไฟมาก ความเจริญเข้ามา วิทยุ ทีวี ตู้เย็น หลังจากนั้นรถเครื่อง (ช, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2548)	- ถนนแต่ก่อนดินแดงใช้จักรยาน เดี่ยวนี้ต้องมีรถยนต์ (ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548) - ถนนหนทางบายชอบสะดวก ไฟฟ้าก็ชอบ เพราะมันมีแสงสว่างไปทั่ว แต่ตู้เย็นไม่จำเป็นค่าไฟแพง (จ, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2548)	- เมื่อก่อนมีรถคันเดียว ตอนนี้มีเป็นพัน พอไฟฟ้าเข้ามามีวิทยุ โทรทัศน์ สื่อต่างๆ เราไม่ได้ควบคุม สิ่งมอมเมาเข้ามาเรื่อยๆ จนเพี้ยน (พ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2548)

ประเด็น / กรณีศึกษา	ตำบลด่านข้าว	ตำบลด่านหว่า	ตำบลคลองเปี้ยะ	ตำบลคอหงส์
1.2 เกษตรเชิงเดี่ยว สู่การพึ่งเทคโนโลยี นำมาซึ่งการทำลายสิ่งแวดล้อม และนาร้าง	- เปลี่ยนไปทำสวนยางเป็นหลัก หาเงินได้ง่ายกว่าทำนา เลยเป็นนาร้าง(พ, สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547) - จากวัวมาใช้รถไถ รถไถไม่มีผลผลิต กินน้ำมัน สึกหรือก็ต้องซ่อม ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ทำนาขาดทุน ซื้อข้าวสาร (เอ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2548)	- สนับสนุนปุ๋ยเคมีใส่ยาง ใช้สารเคมีฆ่าตอยางที่โคนกิ่ง สารเคมีตกค้าง หนุ่ยรกเขามียาฆ่าหญ้า คิดเบี่ย สวนร้างได้เดือนในดินตายหมด (ก. สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2548)	- ปลุกพืชเชิงเดี่ยว สูญเสียสัตว์ป่า สัตว์น้ำ (อ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2546) - ป่ายางพันธุ์มันเสียนก สัตว์ป่าไม่อาศัย คนถางป่าหมด ต้นน้ำก็ไม่มี (ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548)	- ปลุกยางพันธุ์ได้น้ำอย่างมาก แต่เสียที่เป็นพืชเชิงเดี่ยวใช้ปุ๋ยเคมี เป็นหลักวิชาการสมัยใหม่ ทำนาใช้รถไถใช้เทคโนโลยี เลขขาดทุนรถไถมาตั้งแต่ปี 2500 แต่ยังทำกับวัวกับควายอยู่ มาหมดในช่วงปี 2510 (ล, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2549)

ประเด็น / กรณีศึกษา	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
2. สภาพแวดล้อมทางสังคมพบว่า 2.1 รายจ่ายเพิ่ม มีเงินแต่มีหนี้สิน	- จ่ายสดไปตลาด ปลาแต่ก่อนโลละ 20 เดี่ยวนี้ 50 60 มันต่างกัน (อ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2548)	- เศรษฐกิจฟุ่มเฟือยเกินตัว ค่าครองชีพสูง เทคโนโลยี และความ ต้องการของคนมีมาก (ส, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2548) - เงินใช้เยอะ ค่าไฟฟ้า เครื่องครัวเรือนจากเงินสมัยก่อน 5 บาท ตอนนี้เราต้องใช้เป็นพัน บางครอบครัวเดือนนึงไปห้าง 2-3 ครั้ง (ว, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2548)	- ค่าเงินมันแพง รายได้มาก แต่รายจ่ายสูง เดี่ยวนี้ต้องซื้อ (อาหาร) ตามไร้ตามสวนไม่มี (ส, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2548) - หาเงินเพราะทุกอย่างมีไหร่มั้งไม่ใช้เงิน เบี้ยจ้างให้ผิดแบ่งได้ เทคโนโลยีเข้ามาไม่รู้จักพอเพียง (ช, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2548)	- เงินเดือนมาก รายวันมาก แต่ไม่เหลือ เพราะว่าของแพง อาหารซื้อ รายได้รายจ่ายไม่สมดุล (ผ, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) - เห็นเพื่อนเขามีตู้เย็น โทรทัศน์ เราก็อยากจะมี..... หนี้สินก็มากขึ้น เหมือนดินพอกหางหมู (พ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
2.2 ชีวิตที่มุ่งหาเงิน นำสู่ การว่าจ้าง และห่าง หายของประเพณี	- เมียไปกรีดยัง ไปตี 3 ก็ไปตี 1 (เอ , สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2548) - สังคมตอนนี้ต่างคนต่างอยู่ ก่อนนี้ข้าวในนาไม่ต้องจ้าง เขาไปลงแซร์ เดียวนี้ยังมีไม่หายไปหมด แต่เดี๋ยวนี้จ้าง ผมว่าเงินเป็นพระเจ้า (ส , สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2547) - เริ่มเปลี่ยนจากที่ไปช่วย ไม่เอาตังค์ เริ่มเอาตังค์ (พ , สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2547)	- ตัดยาง 2 คน ผัวเมีย บางคนตี 1 กลางคืน เสร็จ 10, 11 โมง(ส , สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548) - เดียวนี้มาช่วยงานเสร็จรีบกลับ อยู่หลายวันไม่ได้ (สม , สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2548) - เดียวนี้ซื้อทุกอย่าง คนเห็นกับเงินมาก การเห็นกับส่วนรวมน้อยลง แต่กับที่อื่นที่บ้านเราดีกว่า(พ, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548)	- ลงมือตัดอย่างประมาณตี 1 เสร็จตี 6(ช, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2548) - ชักพระหายไปในานแล้ว (ก, สัมภาษณ์ , 2 เมษายน 2548) - เริ่มหย่อน สวดบ้านเดี๋ยวนี้ไม่ดิ่งสายสัญญาณ เอาแต่น้ำมาตั้งถวายเป็น รดน้ำดำหัว รดมือแทนอาบ(อ , สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2548)	

ประเด็น / กรณีศึกษา	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคอหงส์
2.3 ไม่เรียนไม่มีกิน อยากเป็นเจ้าคนนายคนต้องส่งเรียนหนังสือ นำสู่การห่างราก (วัฒนธรรม) ของตนเอง	- อยากให้เรียน ได้มีตำแหน่ง มีฐานะทางสังคม อย่าให้เพื่อนดูถูก ไม่อยากให้ลูกลำบาก การศึกษาเราให้ออกไปข้างหน้ารากตัวเองทิ้ง (เอ , สัมภาษณ์ , 10 มีนาคม 2548) - ตามใจลูกเรียกร้องอะไรก็ได้หมด ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย(วิ , สัมภาษณ์ , 15 มกราคม 2548)	- แต่ก่อนที่ดินเหลือเพื่อ ตอนนี่ไม่มี คนเรียนทำมาหากิน ดูแล้วคล่องตัวไม่เหนียว(พ, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548) - เรียนนั้นถูกต้อง แต่ทำไมเรียนนั้นถูกต้อง แต่ทำไมไม่เป็น บางคนเรียนไม่จบกลับมาตัดยาง ก็ตัดไม่เป็น (สม, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548)	- สมัยนี้ไม่รู้หนังสือไม่รู้จะทำไร ที่ทำกินไม่พอ ต้องให้มีความรู้ (ฉ, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2548) - พ่อแม่มีหน้ามีตา (เส , สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548) - มีเด็วนี้คนเรียนมาก แต่ก็จนเหมือนเดิม กู้ส่งลูกเรียน เรียนไม่ได้ทำงานกลับมาตัดยางไม่ได้(ก, สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2548)	- ไม่ให้ลูกเรียนเขาแจ้งอำเภอ (ข , สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2548) - คำนิยมให้ลูกชายเรียน ผู้หญิงเรียนไปก็แค่นั้น แต่งงานมีลูกก็ไม่ได้ทำอะไรตอนนี้ดีขึ้นแล้ว (ลำ , สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) - ส่งเรียนมากหลัง พ.ศ. 2500 เด็กเรียนไปตัดยาง บอกว่าเหนียว สกปรก เด็วนี้ไฟดับอดข้าว หุงหาไม่เป็น โทษตัวเราเอง (พ , สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2548)

ประเด็น / กรณีศึกษา	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3. การอยู่กินใช้ 3.1 ซื้อและกินอาหารมีสารพิษอยู่เป็นนิจ	- อาหารหมู อาหารวัว ผิดกับแต่ก่อน ทำให้คนเพี้ยน (ว, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547) - มีตลาดนัดทุกวัน อาหารไม่มีคุณภาพ ไก่ทอด น้ำมันดำปี (เอ, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2548) - นิยมแกงจืดสะตอกและไม่มีการปรุงอาหาร (วิ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547)	- ฝากท้องกับร้านค้า เนื่องจากตลาดกลัวสารเร่งเนื้อแดง.. มาจากมาเลย์.... มันสดมันต้องใส่อะไรสักอย่าง (ก, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2548) - นิยมแกงจืด ตอนนี้งินเนื้อมาก กินข้าวขาว (ว, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2548)	- ซื้อกิน ท้องร่วง เพราะกินแดงโม มีฟูลาดานในหลุม ไข่ ก็ใช้สารเร่งข้าวตามห้างแล้วไม่บูดเหมือนข้าวบ้าน(ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548) - บริโภคของตลาดที่หาความบริสุทธิ์ได้น้อย (อ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2548)	- เดี่ยวนี้ต้องซื้อหมคเราไปซื้อไม่รู้ว่ามีส่วนหรือเปล่า (ปรา, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2548) - คนกินไม่เลือกเป็นโรค ผักก็มีสารเคมี ไข่ก็มีสารพิษ มันโตเร็ว ปลาทะเลก็แช่ยา ก็มีในข้าวสาร มันสะสมอยู่ในตัว (ผ, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3.2 ตกเย็นหนุ่มชายต้องกิน หาวก เข้าซุ่ม ภาระตก กับแม่บ้าน	- 6 โมงเย็น เริ่มเข้ามีเพื่อน 5-6 คน กินเหล้ากินเบียร์ รวมถึง 2 ทุ่ม ก็เลิก (ว, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547) - ผลจากการรวมกลุ่ม เฮฮา มากขึ้น มานั่งร่วมกันก็ดื่ม (วิ, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547) - ผู้ชายเมา ผู้หญิงรำคาญไป ทำเอง เลยรับภาระไปหมดทุกอย่าง (ว, สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547)	- กินหาวกกินน้ำเมา ตอนเย็น จะเข้าซุ่ม ตั้งวงในหมู่บ้าน เดี่ยวนี้มีกลุ่มวัยรุ่นชาย กิน แยกวงกัน เดี่ยวนี้กินเหล้า (สม, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม, 2548)	- 80 เปอร์เซ็นต์คนดื่มเหล้า ทุกเย็น น้ำตาลเขาทำเอง 4 โมงก็ลงมือ เดี่ยวนี้ตัดยางเสร็จผู้ชายไปแล้วดัน โหนดไปหาหาวกกินกัน ผู้หญิงก็ไปตามเก็บ และขาย น้ำยาง (ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548) - กลับมาเหนื่อย ๆ ก็นั่งสังสรรค์กัน เป็นตัวสร้างวงเหล้า พักผ่อนหย่อนใจ นาน ๆ ไปกลายเป็นติดเหล้า (จ, สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2548)	- มาทางการแสดงเป็นหนังตะลุง มโนราห์ ตอนนั้นผมว่าความมีนเมาเข้ามาตอนรวมกลุ่มไม่รู้จะทำอะไร ทำเหล้า ทำหาวกกัน(ล, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2549)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3.3 มีโรคสมัยใหม่แทนโรคติดเชื่อ	- ความดัน เบาหวาน ปวดข้อ ปวดกระดูก เยอะ เด็ก เป็นโรคอ้วน(ว,สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2547)	- 40 - 50 ทำท่าไม่ดี เป็น มะเร็งเยอะ (สม,สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2548) - เป็นความดัน เบาหวาน มะเร็ง สมัยก่อน ไม่มี (ช , 14 พฤษภาคม 2548)	- เดี่ยวนี้ 60 ลงมาทำท่าจะตายแล้ว (ไส, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2548) - กินอาหารไม่ดีมีสารพิษ เครียดมากขึ้น ความอยากได้ (อัม, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2548) - เป็นความดัน เบาหวาน เจ็บ ปวดเข่ากันเยอะ (จ, 25 เมษายน 2548) - โรคประสาทหลอน ตับแข็ง พุงบวม ที่ตายแล้วก็ เยอะ(ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548)	- เป็นอัมพฤติ อัมพาต เบาหวาน ความดัน มะเร็ง(ผ, สัมภาษณ์ , 3 มิถุนายน 2548) - ปวดเข่า ปวดตามเนื้อตัว ตาลาย หลงลืม ไม่ใช่แค่ เบาหวาน ความดัน ปวดข้อ (ลำ, สัมภาษณ์ , 3 มิถุนายน 2548)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปือย	ตำบลคองหงส์
3.4 ศรัทธาและพึ่งพาระบบ การแพทย์สมัยใหม่	- ยาฝรั่งมาท่วมปั๊บ 2 วันหาย อัน โนนต้องกิน 15 วัน (เอ, สัมภาษณ์ , 10 มีนาคม 2548) - หมอจิตยา 1 เจ็บหาย สมุนไพรค่อยๆ หายไป เครื่องสมุนไพรมันมีอยู่แต่ คุณค่านั่นค่อยๆ หายไป (ส, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2548) - ถ้าเป็นไข้ก็มีมาขายที่บ้าน ยาแก้ไข้ แก้ปวด (พ , สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2547)	- ยาต้มความนิยมไม่เหมือน เดิม หันมาหาหมอมาก (สม , สัมภาษณ์ , 23 พฤษภาคม 2548) - ยาสมัยใหม่ หายเห็นผลเร็ว มียากิน สีชมพู ประสาทนอน แสด หันใจ ไม่แพง ได้ผล ว่า ตอนหลังไม่มียาต้ม (ช , สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2546)	- ยังมีคนใช้สมุนไพรแต่น้อย ไม่ทันใจยาสมุนไพร สู้อไป อนามัยเป็บเดียวจิตยาเข้ม หนึ่งหาย (อ, สัมภาษณ์, 2 เมษายน 2548) - คนมีเงินเห่อหมอโรง พยาบาล แต่กระดูกจะหา หมอบ้าน ใช้เล็กน้อย ไปหา หมอหายทันที (ไส, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2548) - จะไม่ขาดงาน กินยาชุด อยากทำงาน (ส, สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548) - กินยา เพราะในครัวหม้อข้าว ต้องมีข้าวกินไปหาหมอ ราคาสูง และคอยนาน(ชู , สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2548)	- หมอบ้านที่เลิกไปเป็น หมอพื้นบ้านต้มยา ไม่มี ใครเรียนต่อ ไม่มี สมุนไพร หมอรักษาเริ่ม งูสวัด ยังมีอยู่ ไปพึ่งหมอ โรงพยาบาลมาก(ล, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2549)

กรณีศึกษา ประเด็น	ตำบลน้ำขาว	ตำบลนาหว้า	ตำบลคลองเปี้ยะ	ตำบลคองหงส์
3.5 มีส่วนใช้ทุกครัวเรือน	- รณรงค์สร้างส้วมถูกลักษณะร้อยเปอร์เซ็นต์ร่วมกับโครงการปราบพยาธิปากขอ กับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ช, สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2544)	- สาธารณะสุขออกมาให้สร้างส้วมร้อยเปอร์เซ็นต์แต่อยู่ใกล้บ่อน้ำ ต้องซื้อเครื่องกรองน้ำให้ชาวบ้านมาซื้อน้ำกิน (ค, สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2548)	- รณรงค์ให้มีส่วนใช้ทุกครัวเรือน ทำสำเร็จเพราะไม่มีส้วมไม่ให้เลขบ้าน(อ, สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2549)	- กรรมการรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนมีส่วนใช้ ศูนย์สุขภาพตำบลเข้ามาสนับสนุน (กันยรัตน์ พรหมวิเศษ, 2545 : 30 – 31)
3.6 ออกแรงกับการงานสู่การเดินเเอบริคตามนโยบาย	- มีการเดินเเอบริคทุกเย็นที่ศาลาหมู่บ้านในตอนเย็นหลังเลิกงาน โดยการริเริ่มจากครู(การสังเกต)	- วิถีชีวิตคนเปลี่ยนหันมาเดินเเอบริคกันมากขึ้น รัฐบาลบอกว่าทำงานไม่ใช่ ออกกำลังกาย (ก , สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2548)	- การทำงานเพื่อสร้างกำลังได้ทั้งการทำลาย เวลาว่างได้ออกกำลังกายได้อาหารปลอดสารพิษ ไม่เห็นด้วยกับการเดินเเอบริค (ป , สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2548)	- มีการเดินเเอบริคทุกเย็นเวลาประมาณ 17.30 – 18.30 น. ที่โรงเรียนบ้านคลองหะ ริเริ่มจากชมรมผู้สูงอายุ และรักษสุขภาพ (การสังเกต)

ประเด็น	กรณีศึกษา	ตำบลคองหงส์
1. อุตสาหกรรมนำมาซึ่งการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรวิถีแปรเปลี่ยนสู่การใช้แรงงาน และกระทบความสัมพันธ์ของชุมชน	เศษดินขี้โคลนจากเหมืองมาตามลำคลอง น้ำก็เสีย หลังจากนั้นโรงงานปล่อยน้ำเสีย น้ำก็เสีย สายคลองนี้ไปออกคลองอู่ตะเภา (พ, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2548) โรงงานไม่ได้ทำบ่อน้ำขุด น้ำเสียปล่อยลงคลองปลากุ้งหอยตายหมด (ผ, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) เดี๋ยวนี้เป็นเมืองหมด เห็นชัด 15 –20 ปีนี้ นาไม่ค่อยมี รับจ้างทำโรงงานมาก แแถว ตำบลบ้านพรุ คองหงส์ สวนยางเหลือน้อยอยู่แถวบ้านพรุ เหลือ 20 เพอร์เซ็นต์ นายหาย (ผ, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) บ้านเช่าก็เริ่มมา นายทุนมาซื้อที่ เป็นห้องแถว บ้านเช่าหมดแล้ว (ปรา, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2548) คนนอกมาอยู่ 60-70 เพอร์เซ็นต์ ทำอะไรไม่สะดวก คือ เอาความร่วมมือไม่ได้ คนในก็เกียจคร้านก็เลยต้องจ้าง (ผ, สัมภาษณ์, 3 มิถุนายน 2548) ข้อสังเกต : ตำบลคองหงส์ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมืองหาดใหญ่ ซึ่งมีความเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ของจังหวัดสงขลา	

สภาพทั่วไปของชุมชนในปัจจุบัน

ปัจจุบันสภาพทั่วไปของชุมชน 3 แห่งจะมีลักษณะเป็นชุมชนชนบท คือ ตำบลน้ำขาว ตำบลนาหว้า และตำบลคลองเปือย ส่วนอีก 1 ตำบลจะมีลักษณะเปลี่ยนจากชุมชนชานเมืองเป็นชุมชนเมือง คือ ตำบลคอกหงส์ ทั้งนี้ในแต่ละตำบลก็จะมีสภาพทั่วไป ดังนี้

ตำบลน้ำขาว

ตำบลน้ำขาวเป็นตำบลหนึ่งใน 14 ตำบล ของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นตำบลที่อยู่ห่างจากอำเภอหาดใหญ่ ระยะทาง 56 กิโลเมตร หากเดินทางโดยรถยนต์ตามถนนทางหลวงแผ่นดินสาย หาดใหญ่ - นาทวี จะใช้เวลาประมาณ 50 นาที พื้นที่ทั้งหมดของตำบลนี้มีประมาณ 55 ตารางกิโลเมตร หรือ 34,801 ไร่ การปกครองอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำขาว โดยแบ่งเป็น 11 หมู่บ้าน คือ บ้านเกาะแค บ้านคูติน บ้านออกวัด บ้านท่าคู บ้านน้ำดอกลาย บ้านน้ำขาวใน บ้านคลองแงะ บ้านคูห้วนอน บ้านดั้นเหรียญ บ้านนาดี และบ้านหัวควน ตามลำดับอาณาเขตของตำบลต่อติดกับตำบลอื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ	ตำบลแค อำเภอจะนะ
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ	ตำบลขุนตัดหวาย อำเภอจะนะ
ทิศใต้ ติดต่อกับ	ตำบลคลองทราย ตำบลนาหมอศรี

อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประชากรในตำบลน้ำขาว มีทั้งสิ้น 3,704 คน เป็นชาย 1,829 คน หญิง 1,875 คน รวม 900 ครัวเรือน (กันยายน, 2546) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 90 และศาสนาอิสลาม ร้อยละ 10 ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามจะอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 คือ บ้านคูติน มีศาสนสถาน คือ มัสยิด 1 แห่ง คือ มัสยิดท่าคู และวัด 3 แห่ง คือ วัดน้ำขาวนอก วัดน้ำขาวใน และวัดคลองแงะ ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 หมู่ 6 และหมู่ที่ 11 ตามลำดับ การคมนาคมสามารถติดต่อกันได้สะดวกทั้งในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัด เพราะส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต และบล็อกรถคอนกรีต มีถนนลูกรังเหลืออยู่น้อยมากที่บริเวณหมู่ที่ 2 เนื่องจากตำบลน้ำขาวเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาในระดับหนึ่งจึงมีไฟฟ้า และร่วมใช้ทั้งตำบล นอกจากนี้ยังมีสถานที่ และองค์กรชุมชนที่น่าสนใจ ดังนี้

1. โรงเรียน ระดับประถมศึกษา มี 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดน้ำขาว อยู่ที่หมู่ 6 โรงเรียนบ้านคลองแงะ อยู่ที่หมู่ที่ 11
2. ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนมี 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3
3. ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน มีในหมู่ 1, 2, 3, 6 และ 7
4. สถานีนอมารมัยมี 2 แห่ง คือ สถานีนอมารมัยบ้านคลองแงะ และบ้านดั้นเหรียญ
5. ฝายมี 6 แห่ง อยู่ที่หมู่ที่ 4, 5, 7, 9, 10, 11 บ่อน้ำตื้น 272 บ่อ บ่อบาดาล 273 แห่ง

6. ประปาหมู่บ้านมี 3 แห่ง อยู่ที่หมู่ที่ 2, 7, 11
7. เขื่อนส่งน้ำ มี 2 สาย
8. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขมี 1 แห่งตั้งที่หมู่ 3 เป็นของเอกชน
9. ที่ทำการตำรวจชุมชนตำบล ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 และมีอาสาสมัครรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน (สรบ.)

10. โรงเรียนมี 5 แห่ง

อย่างไรก็ตามเนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาติดต่อกันทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นต้นน้ำของคลองคูที่ใช้เป็นแหล่งน้ำสำคัญในการทำเกษตรกรรมของคนในตำบลน้ำขาว ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ การทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ ได้แก่ มังคุด ลองกอง จำปาตะ

ตำบลนาหว้า

ตำบลนาหว้า เป็นตำบลหนึ่งใน 14 ตำบล ของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นตำบลที่อยู่ห่างอำเภอหาดใหญ่ 39 กิโลเมตร จึงใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์เพียง 35 นาที พื้นที่ทั้งหมดของตำบลมี 63.19 ตารางกิโลเมตร การปกครองอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลนาหว้า แบ่งเป็น 12 หมู่บ้าน คือ บ้านนาหว้า บ้านเกาะทากเหนือ บ้านเกาะทากใต้ บ้านคลองบอน บ้านประจำเหนือ บ้านประจำใต้ บ้านนาโน บ้านควนไม้ไผ่ บ้านควนจี่แรด บ้านหว้าหลัง บ้านควนยาง และบ้านแม่เตย ตามลำดับ อาณาเขตของตำบลที่ติดต่อกับตำบลอื่น มีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลคลองเปยะ อำเภอจะนะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าชิง อำเภอจะนะ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลคู ตำบลแค อำเภอจะนะ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

ประชากรในพื้นที่มีทั้งสิ้น 6,974 คน เป็นชาย 3,452 คน หญิง 3,522 คน รวมทั้งหมด 1,525 ครัวเรือน ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 30 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 70 อาชีพส่วนใหญ่คือ เกษตรกรรม ทำสวนยาง ทำนา และเลี้ยงสัตว์ รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ การคมนาคมใช้เส้นทางเดินรถยนต์และจักรยานยนต์ ถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ซึ่งเป็นถนนรพช. และถนนสาธารณประโยชน์ มีบางส่วนเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และมีถนนลาดยาง 3 สาย สภาพภูมิประเทศ มีภูเขาหลายลูกติดต่อกัน ทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และเป็นต้นน้ำของคลองแม่เตย และทุ่งบ่อลึก ที่ใช้ในการทำการเกษตรเป็นที่ตั้งของหมู่ 8, 9, 10 และ 11 ส่วนทางทิศใต้เป็นที่ราบลุ่มเป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 1 - 7 และหมู่ที่ 12

ในทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้า แต่บางหมู่บ้านยังมีไม่ครบทุกครัวเรือน ส่วนสถานที่ และองค์การชุมชนที่สำคัญในตำบลมีหลายแห่ง ดังนี้

1. ศาสนสถาน มีวัดประจำ และวัดควนไม้ไผ่ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 และ 8 สำนักสงฆ์ควนจี่แรด คลองคล้า และบ้านควนยาง ตั้งอยู่ที่หมู่ 9, 5 และ 11 ตามลำดับ มีมัสยิด บ้านเกาะทากเหนือ บ้านเกาะทากใต้ บ้านคลองบอน และบ้านนาใน ตั้งอยู่ที่หมู่ 2, 3, 4 และ 7
2. โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอจะนะ มีจำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาหว้า บ้านเกาะทาก วัดประจำ บ้านควนไม้ไผ่ บ้านควนจี่แรด และบ้านหว้าหลัง และมีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในโครงการพิเศษของรัฐบาล จำนวน 2 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 2
3. ตู้ไปรษณีย์ 1 ตู้ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 และใช้บริการทางไปรษณีย์จากที่ทำการไปรษณีย์อำเภอจะนะ มีตู้โทรศัพท์ 4 ตู้ ตั้งอยู่ในหมู่ 3, 5, 6 และ 9
4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 6
5. แหล่งน้ำธรรมชาติเป็นลำคลอง 2 สาย คือ คลองแม่เตย ผ่านหมู่ 1 ถึง 7 และอ่างน้ำทุ่งบ่อลึก ผ่านหมู่ 4 ถึง 9 มีระบบน้ำประปาหมู่บ้านในหมู่ที่ 2, 3, 4, 5, 7, 9 และ 12 นอกจากนั้นจะเป็นฝาย ในหมู่ 3, 5, 6, 9 และ 12 บ่อน้ำตื้น และบ่อโยก
6. สถานีอนามัย 2 แห่ง คือ สถานีอนามัยบ้านนาหว้า และควนจี่แรด ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 และ 9
7. การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากสถานีตำรวจภูธรจะนะ มีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่อาสาสมัครตำรวจตำบล การจัดชุดเวรยามประจำหมู่บ้านจากอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัครรักษาความสงบเรียบร้อย ประจำหมู่บ้าน (สรบ.) อาสาสมัครเรารักคนสงขลา (อสส.)
8. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของตำบลนาหว้า มีศาลาประชาธิปไตยเป็นที่ทำการและใช้ในการทำกิจกรรมของหมู่บ้านและของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1

หมู่บ้านนาหว้า อยู่ห่างจากถนนทางหลวงแผ่นดิน หาดใหญ่ นาทวี 5 กิโลเมตร จึงมีระยะทางจากหมู่บ้านไปหาดใหญ่ คือ 44 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถยนต์ 35 นาที มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 829 คน เป็นชาย 415 คน เป็นหญิง 414 คน จำนวนครัวเรือน 189 ครัวเรือน

ลักษณะเป็นหมู่บ้านไทยพุทธ มีที่ตั้งของกุโบ๊ะโต๊ะนาหว้า (สุสาน) อดีตผู้ปกครอง แต่ไม่มีวัด มีคลองแม่เตยไหลผ่าน อาชีพส่วนใหญ่ ทำสวนยางพารา ทำนา และมีอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงโค ซึ่งเคยได้รับรางวัลหมู่บ้านปศุสัตว์ตัวอย่าง โดยได้นำที่ดินสาธารณะมาใช้ทำกิจกรรมของกลุ่มเลี้ยงโค และมีการขุดสระขนาดใหญ่เก็บน้ำเพื่อการเลี้ยงโค 2 สระ แม้ตำบลแห่งนี้มีส้วมใช้ทุกครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้ แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน การเดินทางภายในหมู่บ้านติดต่อถึงกันได้หมด แม้ส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง น้ำที่ใช้ส่วนใหญ่มาจากบ่อน้ำตื้น มีสถานีอนามัยบ้านนาหว้า และโรงเรียนบ้านนาหว้าตั้งอยู่

ตำบลคลองเปี๊ยะ

ตำบลคลองเปี๊ยะเป็น 1 ใน 14 ตำบลของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยห่างจากอำเภอจะนะ 14 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอหาดใหญ่ 32 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 15 นาที และ 25 นาที ตามลำดับ การเดินทางไปยังตำบลแห่งนี้ สามารถไปได้ 2 เส้นทาง คือ ทางรถยนต์และรถไฟ โดยการใช้นถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 43 ขนาด 4 ช่องจราจร ซึ่งตัดผ่านตำบลที่หมู่ 2 บ้านป่าพูล และหมู่ 5 บ้านในเมือง สำหรับทางทางรถไฟ มีสถานีรถไฟควนมิด ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ซึ่งเป็นสถานีรับส่งผู้โดยสารและสินค้า สถานีใกล้เคียง ทางทิศเหนือ คือ สถานีนาหม่อม ทิศใต้เป็นสถานีจะนะ ซึ่งมีขบวนรถไฟหยุดรับส่งทั้งหมด จำนวน 10 ขบวน ใน 4 วัน พื้นที่ทั้งหมดของตำบลมี 41.60 ตารางกิโลเมตร หรือ 26,000 ไร่ การปกครองอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองเปี๊ยะ แบ่งเป็น 11 หมู่บ้าน คือ บ้านป่าพูล บ้านควนมิด บ้านป่ายาง บ้านช่องเขา บ้านในเมือง บ้านควนหัวช้าง บ้านไทรชิง บ้านศาลาน้ำ บ้านคันแชะ บ้านชาวนา และบ้านใหม่ผาสุก ตามลำดับ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลจะโหนด อำเภอจะนะ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลดงลิ้น อำเภอจะนะ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

ประชากรในพื้นที่มีทั้งสิ้น 5,143 คน เป็นชาย 2,499 คน หญิง 2,644 คน คิดเป็น 1,162 ครัวเรือน ประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 82 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 18 และมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ทำสวนยางพารา ทำนา และการเลี้ยงสัตว์ อาชีพรอง คือ รับจ้างทำเกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป มีส่วนน้อยที่ค้าขายและรับราชการ ภายในชุมชนมีไฟฟ้าใช้ในทุกหมู่บ้าน แต่ยังไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบ ส่วนพื้นที่ทางทิศใต้และทิศตะวันตก บางส่วนเป็นภูเขา และเทือกเขา ได้แก่ เขาทรง ควนลองเภา ควนหัวช้าง ซึ่งเป็นต้นน้ำของคลอง และบางส่วนของหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 10 จะเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาเหลื่อม ป่าเขาจันดี และป่าเขาบ่อท่อ มีพื้นที่ประมาณ 50,000 ไร่ เป็นเขตอนุรักษ์ห้ามล่าสัตว์ ในหมู่ 3 มีน้ำตกโดนตายใจ สำหรับสถานที่และองค์ชุมชนในตำบล มีดังนี้

1. โรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวัดควนมิด โรงเรียนวัดช่องเขา และโรงเรียนบ้านควนหัวช้าง ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 2, 4 และ 6 ตามลำดับ มีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) 1 แห่งที่หมู่ 11 บ้านใหม่ผาสุก
2. ศาสนสถานมี วัด 4 แห่ง คือ วัดทุ่งแฉะ วัดควนมิตร วัดชนะสุขาราม วัดช่องเขา และ 1 สำนักสงฆ์ คือ สำนักสงฆ์ทุ่งไต้ ตั้งอยู่ที่หมู่ 1, 2, 11, 4 และ หมู่ 10 ตามลำดับ มีมัสยิดบ้านควนหัวช้าง ตั้งอยู่ที่หมู่ 6

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านควนมิด และบ้านช่องเขา ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 2 และ 4 ตามลำดับ
4. สถานีอนามัย 2 แห่ง คือ สถานีอนามัยควนมิด และสถานีอนามัยช่องเขา ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 และ 4 ตามลำดับ
5. สถานบริการไปรษณีย์ไปรษณีย์ไปใช้ของอำเภอจะนะ โดยมีตู้ไปรษณีย์ในชุมชน 1 ตู้ ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตู้โทรศัพท์สาธารณะ 11 ตู้ ตั้งอยู่ในเขตชุมชนหมู่ที่ 1, 2, 3, 9, 10 และ 11 และมีการบริการวิทยุโทรศัพท์ขององค์การโทรศัพท์ที่ติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน (ระบบพินโฟนค์)
6. แหล่งน้ำธรรมชาติมีลำคลอง 7 สาย คือ คลองท่าสะบ้า คลองแชะ คลองทุ่งसान คลองควนโน คลองปรี คลองท่าเชียง และคลองนาทับ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ส่วนใหญ่เป็นบ่อน้ำตื้น นอกนั้นเป็นบ่อบาดาล ประปาหมู่บ้าน และฝาย
7. การดูแลรักษาความเรียบร้อย การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมอยู่ในเขตการดูแลของสถานีตำรวจภูธรตำบลควนมิด ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลจะโหนด และมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่อาสาสมัครตำรวจตำบล การจัดชุดเวรยามประจำหมู่บ้านจากอาสาสมัคร เช่น อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัครรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน (สรบ.) อาสาสมัครเรารักสงขลา (อสส.)

เทศบาลตำบลคองหงส์

เทศบาลตำบลคองหงส์เป็นชุมชนชานเมืองที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของเทศบาลนครหาดใหญ่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเพียง 2.5 กิโลเมตร เดิมเมื่อ พ.ศ. 2538 ชุมชนแห่งนี้มีฐานะเป็นตำบล และมีการปกครองโดยองค์การบริหารส่วนตำบลคองหงส์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2546 ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลคองหงส์ มีพื้นที่ทั้งหมด 34.57 ตารางกิโลเมตร หรือ 21,606.3 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เทศบาลตำบลคลองแห และตำบลน้ำน้อย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เทศบาลบ้านพรุและตำบลบ้านพรุ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลทุ่งใหญ่และตำบลนาหม่อม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เทศบาลนครหาดใหญ่ และเทศบาลตำบลควนลัง

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบเชิงเขาคองหงส์ลาดลงไปสู่คลองอู่ตะเภา จำนวนประชากรในเขตเทศบาล มีจำนวน 40,412 คน แบ่งเป็นชาย 19,148 คน หญิง 21,264 คน จำนวนหลังคาเรือน 14,880 ครัวเรือน การคมนาคม มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 43 (จะนะ—หาดใหญ่) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนกาญจนวนิช) เป็นเส้นทางหลัก และมีถนนเชื่อมต่อภายในเทศบาลอีก 40 สาย ไฟฟ้าสาธารณะและการประปา โทรศัพท์สาธารณะ ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทั้งเขตเทศ

บาลตำบล อาชีพร้อยละ 40 ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 30 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 25 ประกอบอาชีพทางการเกษตร ร้อยละ 5 ประกอบอาชีพรับราชการและอื่น ๆ มีโรงงานอุตสาหกรรม 18 แห่ง มีสถานีน้ำมันเชื้อเพลิง 5 แห่ง ห้างสรรพสินค้า 1 แห่ง โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง แบ่งการปกครอง เป็น 8 หมู่บ้าน มีชื่อตามลำดับดังนี้ บ้านคลองเตย บ้านคองหงส์ บ้านทุ่งรี บ้านคลองเปล บ้านคลองหวะ บ้านทุ่งโดน บ้านปลักธง และบ้านโนไไร่ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98 มีวัด 1 แห่ง คือ วัดคลองเรียน สำนักสงฆ์ 1 แห่ง คือ สำนักสงฆ์บ้านโนไไร่ และมีศาลเจ้า 7 แห่ง ในเขตเทศบาล มีสถาบันการศึกษาประกอบด้วย โรงเรียนอนุบาล 5 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง มหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง มีโรงพยาบาล คือ โรงพยาบาลค่ายเสนาณรงค์ และสถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง

หมู่บ้านคลองหวะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มสังฆะที่เป็นกรณีศึกษา เป็นหมู่บ้านที่ 5 ของเทศบาลตำบลคองหงส์ แบ่งเป็นชุมชนคลองหวะ 1 ถึง 4 มี ประชากรเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2548 ทั้งสิ้น 5,084 คน จำนวนครัวเรือน 2,016 ครัวเรือน

ปัจจุบันบริบทของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มสังฆะจะออมทรัพย์ที่เป็นกรณีศึกษา จะเห็นว่ามีการพัฒนาไปตามแผนการพัฒนาของประเทศ ตำบลน้ำขาว นาหว้า และคลองเป็ยะ ยังคงความ เป็นชุมชนชนบทแต่จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจ เน้นเกษตรเชิงเดี่ยว โดยมีรายได้จากการทำสวนยางเป็นหลัก มีโรงเรียน สถานีอนามัย และศาสนสถานในชุมชน การเมืองการปกครอง พัฒนาจากอดีตที่เคยเป็นสภาตำบลไปเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับตำบลคองหงส์ เนื่องจากเป็นชุมชนชนเมือง จึงได้รับผลกระทบจากการขยายเมือง และการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เปลี่ยนสภาพเป็นชุมชนเมือง อาชีพเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นรับจ้าง และรับราชการ การเมืองการปกครองได้พัฒนาจากเดิมไปเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล และปัจจุบันเป็นเทศบาลตำบลคองหงส์ และเป็นที่น่าสังเกตว่าชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่มสังฆะจะออมทรัพย์ จะเป็นชุมชนไทยพุทธทั้งหมด

จากผลการวิเคราะห์บริบทก่อนการเกิดและพัฒนาของกลุ่มสังฆะจะออมทรัพย์ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพทั้งหมด จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการพัฒนาสู่ความทันสมัย มีผลให้ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่มีลักษณะไม่เอื้อต่อการใช้สุขภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เคยอยู่แบบพออยู่พอกินไปสู่บริโภคนิยม ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุข และทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนในชุมชนลดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เนื่องจากการพัฒนาไม่ได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้แต่เป็นการทำลาย พบว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีความเกื้อกูลกันจากการเป็นเครือญาติไปสู่การว่าจ้าง อย่างไรก็ตามในชุมชนชนบท ได้แก่ ตำบลน้ำขาว นาหว้า คลองเป็ยะ ยังคงความเกื้อกูลกัน แต่เริ่มจางคลายเมื่อเทียบกับในอดีต ส่วนชุมชนชนเมือง คือ ตำบลคองหงส์

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด และจากการพัฒนาสู่ความทันสมัย ผลการวิจัยพบว่า ได้มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์

การเปลี่ยนแปลงชุมชนในประเด็นการดำรงชีวิตท่ามกลางเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว จากกระแสการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยที่มีผลทำลายทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นคน คือ สังคมอันจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ที่เคยเกื้อกูลกันได้จางคลายลง จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลให้พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่สร้างเสริมสุขภาพ อันหมายถึง ความสุขที่เคยมีก่อนที่ชุมชนจะมีการพัฒนา จากประเด็นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสาเหตุให้คนในชุมชนต้องรวมตัวกันเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มสัจจะออมทรัพย์

